

Forfatter: Heiberg, Johanne Luise

Titel: 1. Del : 1812-42

Citation: Heiberg, Johanne Luise: "1. Del : 1812-42", i Heiberg, Johanne Luise: *1. Del : 1812-42*, udg. af AAGE FRIIS ; ELISABETH HUDE ; ROBERT NEIENDAM ; JUST RAHBEK , 1944, s. 222. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-heibfr05val-shoot-idm139983403319520/facsimile.pdf> (tilgået 07. maj 2024)

Anvendt udgave: 1. Del : 1812-42

Personalet, Maskinmesteren, Theatervuløren og Bestyrelsen. „Fata Morgana“ er forresten af Alt, hvad Heiberg har skrevet, saa godt som det eneste, man i Tyskland har stødt i Trompet for. Det blev omtalt som en ny „Morgenrøde“, det var opgaet i den dramatiske Litteratur, og har været Gjenstand for vidløftige Undersøgelser. Heiberg tog sig ikke det uheldige Udfald af sin „Fata Morgana“ videre nær, men beholdt sit gode Humør uforstyrret, — en Roes, som ikke kunde tilkomme mig. Min Trøst var, at Hertz og Paludan-Müller udtalte deres Forstaelse og Taknemlighed for Sykket. Af andre Roller fra denne Saison skal jeg kun nævne Pagen i Paludan-Müllers „Fyrste og Page“. Her var stillet en ny Fordring til mig, da jeg i dette Stykke skulde optræde i en virkelig Elskercolte; ikke som en Dreng, men som en Yngling, der lidenskabeligt er forelsket i en ung Fyrstinde, som dog er ældre end han selv. Denne Opgave interesserede mig i høi Grad. Vore daværende Elskere spillede mig aldrig ret tilpaa. De manglede i mine Øine Finhed, Lidenskub og Ridderlighed mod deres Hjertes Dame. Ogsaa lykkedes det mig virkelig at frembringe den Illusion hos Publikum, at de saae en ung Mand for sig. Ryge sagde en Aften til en ung Elsker ved Theatret, der gik over Scenen ned paa Tilskuerpladsen for at bivaane Forestillingen: „Ja, gaa ned og se paa hende! Hun spiller jer Alle sender og sammen; der er ikke En af jer, der formaar at spille en Elsker som hun. Gaa ned og se, om I kan løve hende det af.“

SOMMEREN 1838.

Imidlertid havde den megen Spillen i store og anstrengende Roller begyndt at tage paa mine Kræfter, og især led jeg i nogen Tid af en Svækkelse i Halsorganerne, hvilket var mig til stor Plage. Alle Midler, som bleve anvendte derimod, vare hidtil frugtesløse, og man raadte mig at tænke paa en Badereise til Ems. Ryge, der jo selv havde været Læge, forinden han blev Skuespiller, sagde ofte til mig: „Detto har gaaet aldrig godt. Da vil i Tiden komme til at bede for, at De i en Alder af 35 Aar all har begyndt at udføre anstrengende Roller. Først i det 25de Aar er Legemet udviklet, og før har Ingen begyndt paa den for Sjæl og Legeme anstrengende Kunst.“ Da Saisonen var tilende, trængte jeg derfor høiligt til at strykes. Vi besluttede da dette Aar ikke som sædvanligt at ligge paa Landet, hvor Husboldingsbyrderne fremdeles toge paa mine Kræfter; men Heiberg og jeg havde lagt den Plan, at vi To vilde reise gjennem Sjælland paa Kryds og tværs for rigtigt at lære vor kjære Fødes Skjønhed at kjende. Gid jeg kunde beskrive denne Reise og flere lignende, som de fortjener! Vi lejede os en

lille aaben Vogn, kun til to Personer, med to raske Heste for. Heiberg var selv Kuak og en meget god Kuak. Følgende Gjenstande toge vi med — og det vil jeg raade Euliver, der gjør ligende Heiser, til at efterligne — først: 5
 The og Caffé; thi Caffén i Kroerne, med den forfærdelige Cichorie, er ikke til at drikke; dernæst en Flaske Cogose; thi denne findes sjelden, men kun det danske Kornbrødsvin; og endvidere Lagerer; ikke fordi vore Almuesfolk jo have Linned trods Kjøbenhavnerne, men fordi det næsten hæver til Umulighederne at faa dem afdampede, hvortil man altid har den Lidelser 10
 at ligge paa fugtig Linned. Naar man har disse Requisites og tøvrigt stiller beskedne Fordringer, saa er man temmelig sikret. Hverken Heiberg eller jeg vare Væmmennesker med Hensyn til alle disse Smaaating, der antages at høre til Livets Fornødenheder. Vi kunde tage Alt, som det faldt, med et glad og muntert Sind, af de smaa Gjenstandigheder uddrage det Comiske, men aldrig det Ærgerlige.

Den Følelse af Fryd og Glæde, hvormed jeg søgte mig ved Heibergs Side paa vor lille Vogn, lader sig ikke beskrive. Imidlertid vi kjørte fremad i den mantruste Samtale, betragtede de smukke, livlige og raske Heste, da syntes jeg, at hele Verden hørte mig til, og en Livsglæde, der styrkede Sjæl og Legeme, gjennemstrømmede mig. Vi besøgte nu vidt og bredt det yndige Sjælland og nåede ret alle dens Skjønheder. Og hvor er her ikke skjønt! Vi lagde aldrig nogen fast Plan, men lod Tilfældet bestemme vor Reise fra Sted til Sted. Stode vi nu af i en Kro, og denne var virkelig og net, da blev vi her et Par Dage. Det kunde da hændes, at jeg saae mit Portræt hængende paa Væggen imellem de for vore Kroer uendommelige Billeder, som prydede de kalkede Vægge. Kromanden eller Konen stirrede da undertiden opmærksomt paa mig og lod Øinene med et spørgende Blik glide fra mig hen paa Billedet. Ofte kunde de ikke tilbageholde deres Nysgjerrighed, men kom tilsidst frem med det Spørgsmaal: „Tor vi spørge, er det ikke Fru Heiberg?“ Naar vi nu bekræftede dette, saa vidste de brave Folk ikke alt det Gode, de vilde gjøre os. De bragte deres Børn, et efter et, og sagde: „Det er Fru Heiberg; ræk hende Haanden.“ De smaa Unger stode da betattede med Fingeren i Munden og gloede paa mig med en forlegen og spørgende Mine. Min Kjerlighed til Børn gjorde da, at vi meget hurtigt blev gode Venner, og de løb efter mig, hver jeg gik og stod, og gjorde sig allsøds smaa Ærinde til mig. Det hører med til mine stadige Oplevelser, at jeg aldrig er kommen i Berøring med Folk, især af den simple Klasse, uden at disse have fuldt en søvrogen Følelse til mig. Inden vor Afreise fra et saadant Sted var det sikkert, at jeg var indlemmet i hele Familiens Historie. Konen betrøede mig sine Sorger og Gjenstandigheder, Drengene deres, og de smaa Børn forsvarede mig allsøds. Ved vor Afreise toge de Afsked med 40

os som for gamle Bekjendte, rakte os trohjertigt Haanden til Farvel og hede os kærne snart Igjen. Dermed rakte mig til Afsked Bogen fra Havnen, bleve staaende i Døren og nikkede til os, saa længe de kunde se os. Ak, det var deilig!

- 5 Kjender Du, min Læser, den ubeskrivelige Følelse, naar man efter et
 usædant Ophold i en Kro paa Landet i den tidlige, friske Morgenluft sæt-
 ter sig op paa Vognen? Naar Hestene staa og skrabe med Hoven af Utaal-
 modighed efter at komme videre, naar Fiskun da knalder, og Vognen ruller
 let hen ad Veien? Kjender du denne Foropvæelse, det fornyede Haab, der
 10 ligger i den begyndende Dag? Naar Lærkerne juble i høien Sky og staa
 deres Triller, som om det lille Bryt skalde sprænges? Naar Markerne endnu
 glimre af Duspeterne, naar Landmanden vandrer med sine Redskaber paa
 Nakkem og i Forbigaaende siger sit: Godmorgen! Naar Gansedrengen driver
 sin Skare ud, idet den gækker sit hese Pludder og ræd et latterligt Skrig
 15 fører til alle Sider for at undgaa de muntre Hestes Trav? Du kjender alt
 dette, jeg veed det — thi hvilket Menneske har ikke fornæmret den Sjæle-
 glæde, som en saadan ung Morgen bebuder. Men kjender du da ogsaa det,
 at sidde ved dens Side, hvis Selskab er dig det kjerreste, med hvem du er
 forenet i alle Interesser, hvis Tale aldrig kjæder, hvis Taushed kun er en
 20 sympatetisk Følelse af, at Du selv ønsker at tie for uforstyrret at lade dine
 Tanker gaa paa fri Vandring hid og did? Gid du ogsaa kjendte dette: Hvor
 enhver Tankevirking forstaas og opfattes rigtigt, hvor ikke disse forferdelige
 Bomme pludselig staae med, saa at en Fortættelse af det Begyndte er en
 25 Umulighed, idet Bommene synes at sige: „Vend om, thi herigeonen kan
 du ikke komme; denne Vej kjender jeg ikke, og paa den kan jeg ikke følge
 dig; thi jeg veed ikke hvortra og hvorthen.“ Disse Tankepærringer stand-
 sede aldrig vore glæde og meddelsomme Smøttaler. Og nu at kjøre saaledes
 sammen i Solnedgangen, at se de gyldne Skyer drage over vore Hoveder og
 lidt efter lidt kære sig i Horizonten, medens denne forunderlige Taushed
 30 udbreder sig i Naturen, hvor man kun af og til hører en ensom Fugls Pib;
 ser Haven frytsomt springe i Kornet, idet den af og til stamler og reiser
 sine spidse og lyttende Øren. Aftenduggen søder En til at slaae Reisetiet
 tættere om sig, idet man kærtes i den behagelige Kolighed ovenpaa den
 hede Dag. Hestene dampe ligesom Mærkerne og Moserne, hvor Elverfolket
 35 stiger op og begynder sin natlige Dans; indtil Mørket lidt efter lidt fælder
 paa, og man med en vis Spænding lader den ensomme Vandrers passere forbi
 Vognen og uvilkaarligt vender sig om for at se, om han fortsætter sin Van-
 dring i modsat Retning af Vognen; indtil man forventningsfuld holder uden-
 for den Kro, hvor nye Eventyr vente paa os. Den næste Morgen gjør man
 40 en Vandring i Skoven paa de ubekjendte Steder, kommer hjem derfra med

Haanden fuld af Markblomster, sætter sig ved Caffebordet og lægger Planer for den øvrige Dags Glæder. Kjender du alt dette? Jeg har kjendt det. Du udbrød mæske: „Hvor har dette Menneske dog været lykkeligt! Hvor mange Guder var han dog ikke i Besiddelse af!“ Du har Ret; jeg var et begunstiget Menneske fremfor tusinde Andre; og dog var der dybt i min Sjæl en Smerte, en uudsigelig — en Længsel, en Sjeloklage — en ubetvingelig. En Gang, da jeg udtalte denne Sjeloklage for min Velynder, den elskelige Biskop Mynster, sagde han: „Jeg kjender dette selv. Det er Sjælen, der længes efter sin rette Hjem, det er Aanden, der prøver sine Vinger og længes efter at hæve dem til Flugt mod det Land, som er vort rette, og hvori vi ere indskrevne som Borgere. Bedroves ikke, min Veninde,“ vedblev han. „over denne Higen, denne Smerte — ve den, der Intet kjender til denne Længsel, denne salige Sjelolængsel.“ Disse Ord af den hoiereverdige Mand have uforglemmeligt indprentet sig i min Hukommelse. Ofte, naar mit Tung-sind overfaldt mig, gjentog jeg for mig selv: „Det er Sjælen, der længes og prøver sine Vinger —“. Og dog vilde jeg ikke uden denne Smertes kunne have haft den Glæde, som jeg folte over alt Skjønt i Naturen, i Kunst og Poesi, Søn i Maleriet, hvor Skyggen fremhæver Lyset, saaledes er det ogsaa i Sjælen. Har Glæden ingen Baggrund af Alvor, da bliver den tom og uden Virkning paa vort indre Menneske. Og glæde mig kunde jeg i Sandhed — især i Naturen, i denne var jeg paa dette Punkt af mit Liv istand til at herte min Sjæl til den hoieste barnlige Glæde. Hvort Strøm, hver Blomst, hver Belysning paa Himlen og Skyerne kunde lette min Sjæl for denne Ballast, som af og til gjorde den blytung. Derfor var jeg aldrig glædere end paa disse minas Reiser mod Heiberg, hvorsl vi foretog os flere. Da folte jeg mig let og fri og havde gjerne fortsat dem i det Uendelige. Ofte lignede vor Reiso en Flugt. Underveien, naar vi kom til en eller anden af de mindre Byer i Sjælland og vilde opholde os der for ret at hese Omgængen, og Heiberg var gaaet ud forvejen for at kunne være min Vejviser, kom han ilsomt tilbage og sagde: „Vi maa strax videre, thi her faa vi ingen Ro. Jeg har mødt denne eller hin Herregaardsmand, og han vil nu endelig, at vi skulde tilbringe nogle Dage hos ham og Familie.“ Eller ogsaa havde Nogen af den lille Bys Bøssere hørt, at vi vare ankomne, og aflagde Visit for at indbyde os. Vi lavede os da strax til at kjøre videre. En Gang, da vi saaledes bleve drevne paa Flugt fra Pæstø, sagde Heiberg: „Har du Mod, thi det regner saa smaa!“ Mod var i det Hele taget ikke Noget, jeg mangtede, og vi satte os derfor hurtigt paa den saabne Vogn for at kjøre afsted. Men vi havde neppe kjørt et Kvarters Tid, før en skyllende Regn begyndte, og da vi ingen Station kunde nær før Aften, kjørte vi hele Dagen i denne og bleve saa gjennevraante, at Heibergs Tobaksdase opløstes i hans Lomme.

og han var ikke istand til selv at tage sin Pøngepung op for at betale Stald-
 karlene paa de Steder, hvor vi maatte standse for at fodre Hestene. Vi tog
 det imidlertid begge fra den lysige Side. Det Ubehagelige i saaledes at blive
 vaad varer kun, saa længe man kæmper for at holde sig tør. Har man først
 opgivet dette, da er det Værste overstaaet. Vi ankom om Aftenen til Kjøge
 saa vande som druknede Mus. Heiberg tængsede sig kun for, at Værtshuset,
 vi kom til, skulde være slet; ved vor Ankomst sagde han straks til Værten:
 „De ser, hvorledes vi have det; vil De nu give os det Bedste af, hvad Huset
 formaa, thi vi have saa godt som Intet nydt i Dag. Har De Champagne, da
 10 giv os en Flaske til Møden at varme os paa.“ Denne Anmodning sølte
 strax i Respekt hos Værten, og han lovede at gjøre sit Bedste. Vi klæbte os
 nu om fra Top til Taa i tørre Klæder. Efter kort Venten satte vi os til Bords
 og blev til vor Overraskelse bewærtede, som om det havde været hos en
 af de første Restaurateurer i Paris. Dette satte os i den overgivneste Stem-
 ning, og med Slutningen af Maaltidet kaldte Heiberg Værten ind og be-
 vidnede ham sin Agtelse, idet vi drak hans Skaal i Champagnen. „Hvorledes
 kommer en Kunstner i Faget som De til at bo her i Kjøge?“ spurgte Hei-
 berg ham. „Jeg har lært, hvad jeg kan af en fransk Kok,“ svarede Værten.
 „men det er et bedrøveligt Ophold her for mig. De Danske bryde sig ikke
 20 om andet end Kyllinger og Agurkesalat, saa jeg agter, saa snart jeg kan, at
 flytte herfra.“ Vi sov fortraffeligt ovenpaa denne Dags Fata og stegte næste
 Morgen til Vogns i det herligste Solskin, hvori hele Naturen duftede, for-
 freisket af det Regnbåd, som den Dagen forud havde modtaget. Hestene vare
 neppe til at holde tilbage, saa overmedige vare de, thi Heiberg havde ikke
 25 mindre sørget for dem end for os selv. Han overlod paa saadanne Ture
 aldrig deres Pleie til Staldkarlens Godthedsdende, men stod selv hos og
 holdt dem med Selskab under deres Maaltid. — Forfriskede og oplivede
 vendte vi efter denne Reise tilbage til Kjøbenhavn for atter med fornyet
 Mod og Styrke at tage fat paa vore Forretninger.

Imidlertid mærkede jeg snart ved atter at udføre mine mange Roller,
 at den Svækkelse i Halsen, hvorfra jeg i nogen Tid havde lidt, begyndte at
 blive af en alvorlig Natur. Heril kom, at jeg begik den Daarskab at lade
 mig overtale til at udføre en Hovedrolle i en lille Operette: „Sara“, af den
 35 danske Componist Løvenskiold. Denne lidenskabelige Rolle var i og for sig
 anstrengende nok til at trætte, og nu kom hertil Sangen og de mange Cla-
 verprøver foruden Theaterprøver — det var mere, end jeg kunde tåle, og